

Gestik som turorganiserende resurse:

En moderators brug af gestik i udvælgelsen og etableringen af næstetaler

Frederikke B. L. Neumann
Københavns Universitet
mvh208@alumni.ku.dk

ABSTRACT

This article investigates how gesture shapes the organization of turn-taking in political debates. Using a Conversation Analytic (CA) approach, the study explores how a moderator employs bodily conduct to manage speaker selection, where nonverbal resources are preferable to verbal resources. The analysis is based on excerpts from the program 'Debatten' and focuses on how embodied resources, such as pointing and Kendon's Open Hand Supine gestures, are used as turn allocation techniques. Furthermore, two gesture forms have been identified within the same course of action: the lift gesture, which functions as a preparatory pre-beginning, projecting the forthcoming action and the ending of the current turn; and the outstretched arm gesture, which functions as an actual pre-beginning that finally projects speaker changes at the next transition-relevant place. Findings show that these gestures are strategically implemented at specific sequential positions to project, confirm, and maintain speaker selection in institutional debate formats. They serve as central mechanisms for distributing turns, making the turn allocation process transparent and predictable to participants. By highlighting how embodied action structures turn-taking, the article thus contributes to broader understandings of interactional organization in public debate formats.

Keywords: embodied action, pre-beginnings, turn allocation techniques, political debate, turn-taking, gesture

1. INTRODUKTION

I 1974 udgav Sacks, Schegloff og Jefferson deres banebrydende artikel *A Simple Systematic for the Organisation of Turn Taking in Conversation* (1974) om maskineriet bag turtagning. Turtagningssystemet beskriver de strukturer og praksisser, samtaledeeltagere orienterer sig mod, så kun en taler ad gangen, og som organiserer samtalen, så taleturene distribueres mellem deltagerne. Denne distribution foregår ved talerudvælgelse. I denne udvælgelse spiller kropslige handlinger en afgørende rolle, eftersom disse kan fungere som en visuel og nonverbal resurse, der organiserer samtalen og skiftet mellem taleture sideløbende med ytringer, uden at samtalen afbrydes eller forstyrres.

Turtagning spiller en afgørende rolle i politisk debat, der ofte er en aktivitet med mange deltagere, som gerne vil have og forventes at tage ordet, og hvor der hurtigt kan opstå overlap af tale. Specifikt for denne type aktivitet er, at turtagningssystemet næsten altid faciliteres af en ordstyrer, og denne organisering foregår nonverbalt og sideløbende med deltagernes taleture.

Jeg er derfor i denne artikel interesseret i at undersøge, hvilken rolle kropslige handlinger spiller i organiseringen af turtagningssystemet under politiske debatter. Jeg vil specifikt fokusere på, hvordan gestik kommer til udtryk i forbindelse med en moderators udvælgelse af næstetaler, enten som selvudvælgelse eller præudvælgelse, mens en nuværende taletur stadig er under produktion og endnu ikke afsluttet, og hvilken betydning den anvendte gestik har for samtals opbygning. De seneste årtier er der kommet et øget fokus på kropslige handlinger og deres funktioner i organiseringen af turtagning. Dog er deres rolle i flerpartssamtaler i institutionelle sammenhænge stadig forholdsvis underbelyst (Mondada, 2013). Dermed bidrager denne artikel til at udvide forståelsen af, hvordan gestik som nonverbal resurse, kan anvendes til at organisere turtagningssystemet under politiske debatter.

2. TEORETISK BAGGRUND

I dette afsnit gennemgås artiklens teoretiske udgangspunkt. Der vil blive redegjort for turtagningssystemet og relevante begreber inden for gestik.

2.1 Turtagningssystemet

Det teoretiske afsæt for turpraksisser vil ske efter Sacks, Schegloff og Jeffersons klassiske beskrivelse af *turtagningssystemet* (1974). Dette system beskriver, hvordan deltagerne i samtaler på organiseret vis skiftes til at tale uden at afbryde og tale i munden på hinanden. De redegør for, at turtagning i interaktioner ikke foregår tilfældigt, men er dybt social forankret og orienterer sig efter bestemte mønstre, der gør samtals forløb forudsigeligt, og som kontinuerligt forhandles interaktionelt.

Systemet består af to distinktive komponenter: *turoppbygningskomponenten*, der muliggør identifikation af positioner i taleturen for turovergange, og *turallokeringskomponenten*, der beskriver de næstetalerudvælgelsesteknikker, som nuværende og kommende talere gør brug af (Mondada, 2007). En taletur defineres som den enkelte deltagers bidrag til samtalen. Længden af bidraget

varierer afhængigt af, hvad deltageren skal sige og hvor længe de andre deltagere giver taleren lov til at tale. Denne gensidige konstituering af samtalen sker som en orientering mod de *turoppbygningsenheder*, TCU (turn construction unit), taleturen er opbygget af, frem for en ubegrænset plads til at tale færdig, inden en ny taletur starter. En TCU kan beskrives som "the smallest interactionally relevant complete linguistic unit" (Selting, 2000, s. 477) og indebærer både syntaktiske, prosodiske, pragmatiske og kropslige elementer. TCU'en gør det muligt at levere et relevant bidrag til samtalen, samtidig som den skal konstrueres på en måde, så de andre deltagere kan forudsige, eller *projicere*, hvad der skal tales om, og hvornår taleturen slutter. På den måde undgår deltagerne, så vidt som muligt, at der sker uønskede pauser eller overlap. Dette muliggør, at taler kan sige sin ytring færdig, indtil et element i ytringen projicerer et *overgangsrelevant sted*, TRP (transition relevant place), dvs. et muligt sted, hvor talerrettigheden kan skifte fra én deltager til en anden (ibid., 1994). I forbindelse med skiftet i talerrettigheder kan der forekomme tre mulige hændelsesforløb ved et TRP (Sacks et al., 1974):

- a. Nuværende taler udvælger en næstetaler. Den udvalgte taler opstarter sin taletur ved næste TRP.
- b. Hvis nuværende taler ikke udvælger en næstetaler, kan en anden taler tage ordet ved selvudvælgelse.
- c. Intet af ovenstående er sket, og nuværende taler kan forsætte, eller vælge at lade være.

Denne undersøgelse vil tage udgangspunkt i flerparts-samtale, der koncentrerer sig om aktiviteten 'politisk debat', hvorfor det ikke er utænkeligt, at der hurtigt vil opstå pres på retten til at tale. For at undgå dette, så vidt som muligt, faciliteres samtalen af en moderator, der organiserer turtagningssystemet og gør dette tilgængeligt for deltagerne nonverbalt ved brug af multimodale resurser.

2.2 Gestik som turorganiserende funktion

Denne artikel vil primært fokusere på kropslige handlinger, der refereres til som gestik. Streeck (2009) definerer gestik som en kommunikativ kropslig handling med hænderne, og Mondada foreslår, at det vedrører hele kroppen i forbindelse med hånd- og armbevægelser, og ikke bare er isoleret til hånden (s. 202, 2007). Ved kropslig handling menes der handlinger, der udføres med kroppen og som har indflydelse på den igangværende interaktion, forstået på den måde, at taleren med sin krop forsøger at opnå noget bestemt (ibid., 1992). Tidligere litteratur viser, at gestik spiller en vigtig rolle i forbindelse med turtagning i interaktioner, særligt bliver det beskrevet som en resurse i forbindelse med udvælgelse og etablering af næstetaler.

For eksempel undersøger Mondada (2007) "peget" som en multimodal resurse i forbindelse med de praksisser, deltagerne bruger ved selvudvælgelse. Hendes undersøgelse viser, at ikke-talende deltagere begynder at pege, når taleturens turoppbygning nærmer sig en mulig turendelse, samtidig med at gestikulationen projicerer og visualiserer, at den, der udfører peget, positionerer sig som mulig næstetaler. Mondada skriver, at pege-handlingen oftere end ikke påbegyndes i en slags forberedende fase, inden det faktiske peg i en sekventiel position, der betragtes som en *præbegyndelse*, dvs. en handling, der udføres før den, der udfører gestikulationens egen tur begynder, og som signalerer, at

en ny handling er på vej. Denne er refleksivt tilpasset produktionen af den igangværende taletur. Hun beskriver, at det reelle peg starter i det øjeblik, deltageren etablerer sig som næstetaler. Undersøgelsen viser, at retten til at tale forhandles og etableres nonverbalt længe før den verbalt tilkendegives ved opstart af taletur, og at peget fungerer som et centralt redskab i organisering af turtagning.

Til at beskrive en moderators brug af gestik til at organisere turtagning og næstetalerudvælgelse, vil jeg gøre brug af Kendons beskrivelser af *præcisionsgrebet* og *Palm addressed gestikulation* (PA) (2004).

Ifølge Kendon (2004) tilhører præcisionsgrebet *Ring-familien* (s. 228), og anvendes i kontekster, hvor taleren gerne vil indikere at være meget præcis i hvad han vil ytre, hvordan det skal forstås, eller at det ytrede på baggrund af dette kræver ekstra opmærksomhed. Disse gestikulationer anvendes i forbindelse med ytringer, der beskriver nøjagtige forhold, eller når den, der anvender gestikken, ønsker at afklare en opfattelse, som afsenderen ikke mener er tilstrækkeligt specificeret. De anvendes også, når afsenderen insisterer på at tilkendegive sin mening, ofte når der forekommer uenighed med andre deltagere, og omtales som *R-display* (ibid., s. 242).

Moderator gør brug af *Palm addressed gestikulation* (PA) ved etableringen af mulig næstetaler, der ifølge Kendon (2004) hører under *Open Hand Supine familien* (OHS). Gestikulationer fra OHS-familien bliver brugt til at invitere en anden deltager til at modtage eller give noget. PA-gestikulationerne bruges ofte i kontekster, hvor taleren anerkender modtageren, der peges mod som kilde for noget, der bliver sagt, eller det, der siges, er korrekt (ibid., s. 272-73).

I min analyse vil disse begreber blive anvendt til at belyse, hvordan moderator anvender gestik i organiseringen af aktivitetens turtagningssystem og udvælgelsen og etableringen af næstetaler. Gestikulationerne optræder i bestemte sekventielle positioner, der gør, at de kan fungere som en form for præbegyndelse, der projicerer kommende talerudvælgelse og turbegyndelse. Modsat sproglige turopstartsenheder, har gestikulationer den interaktive fordel, at de undgår risiko for afbrydelse og ikke påvirkes af overlappende tale. Derudover kræver de kun, at de tilstedeværende deltagere har visuel adgang til dem.

3. DATA OG METODE

Datamaterialet er hentet fra programserien 'Debatten', som kan streames på Danmarks Radio (DR). Programmets debatforum styres af en moderator, hvis opgave er at håndhæve og facilitere kommunikationen og undgå konflikter imellem paneldeltagerne under debatten. Jeg har valgt tre sekvenser fra programmet 'Partilederdebat fra Folkemødet', hvor lederne eller ordførerne fra danske politiske partier gør rede for partiernes holdninger til de diskuterede emner. Ved hver udvalgte sekvens vil jeg indledningsvis præsentere deltagere og andre relevante informationer for aktiviteten.

Med mit valg af datamateriale følger der er en række punkter, som muligvis har haft indflydelse på mine analyseresultater. En omstændighed, jeg har skullet være opmærksom på, er kameraets vinkler under optagelserne. Eftersom kameravinklen konstant skifter og fokuserer på den paneldeltager, der er i fokus, eller zoomer ud, så hele scenen ses, vil der være interaktionelle omstændigheder, jeg ikke

har haft adgang til, som kan have indflydelse på organiseringen af turtagning eller næstetalerudvælgelse. For eksempel har det af den grund ikke været muligt at inddrage deltagernes blikretning som teoretisk afsæt i min analyse, da kameraets vinkel ikke altid gør det muligt for mig at redegøre for blikkets retning og dets mål eller at give et kvalificeret bud på, på hvilket tidspunkt blikket rettes mod en bestemt vinkel. Jeg har dog valgt at inddrage blikket i de kontekster, hvor det virker fyldestgørende.

Artiklen tager metodisk udgangspunkt i konversationsanalysen, som er en metode, der anvendes til at belyse, hvordan sproglige og kropslige handlinger bruges til at skabe og opretholde betydning igennem interaktionens strukturelle organisering (Heritage & Atkinson, 1984). Fokus er særligt på, hvordan en sproglig handling i en given taletur relaterer sig til den foregående, og hvordan handlingen selv er kontekstskabende for den næste, samt hvilken respons det udløser (Schegloff, 2007). Det analytiske fokus vil derfor være, i hvilken sekventiel position gestik-handlingen optræder, og hvordan denne placering er konstituerende for aktiviteten.

4. NOTATIONSSYSTEM

Til transskriptionen af uddragene har jeg valgt at tage udgangspunkt i Jeffersons notationssystem. Dertil anvender jeg Mondadas notationssystem (2007) til beskrivelsen af multimodale resurser, som jeg har tilpasset til artiklens data.

(.)	pause
[xxx]	overlap
* *	afgrænsning af CKs gestik og handlingsbeskrivelser
++	afgrænsning af mulig næstetaler, der udvælges gestik og handlingsbeskrivelser.
⊥⊥	afgrænsning af mulig næstetaler/nuværende talers gestik og handlingsbeskrivelser
*—>	beskrevet gestik eller handling fortsætter på tværs af efterfølgende linjer
*—>>	beskrevet gestik eller handling fortsætter indtil og efter uddragets slutning
—>*	beskrevet gestik eller handling fortsætter indtil det samme symbol nås
>>—	beskrevet gestik eller handling begynder før uddragets begyndelse
. . . .	gestikulationens forberedelse
— —	gestikulationens toppunkt nås og opretholdes
, , , ,	gestikulationen tilbagetrækkes
ck	identifikation af gestusudøvende deltager, når denne ikke er taler
#	viser figurs placering i taleturen
kom	kommentar

p	pegegestik
;	med, bevægelse, placering
:	mod
H	hånd
f	finger
a	arm
v	venstre

5. ANALYSE

I det følgende vil jeg analysere de udvalgte praksisser for udvælgelse af næstetaler, der blev anvendt under debatten.

5.1 Præudvælgelse og etablering af talerposition¹

Det første eksempel viser, hvordan en deltager først opnår moderators opmærksomhed, for så at blive præudvalgt, og til sidst fuldt ratificeret som næstetaler. Emnet for debatten handler overordnet om, at den danske regering med en ny forsvarsaftale tillader amerikanske baser og militær på dansk areal i fredstid. Ved eksemplets start har moderator Clement Kjersgaard netop bedt forsvarsminister Troels Lund Poulsen om at argumentere for det kommende forsvarssamarbejde med USA og Danmarks investering i NATO-samarbejdet.

Eksempel 1

Deltagere: Clement Kjersgaard (CK), Pelle Dragsted (PD), Troels Lund Poulsen (TLP), Franciska Rosenkilde (FR).

1 TLP: altså jeg er simpelthen uenig i-i den konklusion du laver (.) fordi u s a er den

2 vigtigste allierede for europa (.)

3 TLP: ⊥det det gælder om nu *⊥+det er *+at *fast⊥holde *⊥+et amerikansk engagement i

fr ⊥.....⊥p,,,,,,,,,.....⊥p,,,,,,,,⊥
pd +.....+p-----+,,-->+
ck *blik;FR *.....*p2f---,,,,,,*p-->

¹ Min oversættelse af 'speakership'

- 4 TLP: europa det er jeg ikk' et sekund i tvivl de-det bliver ogs' cementseret i forbindelse
5 med det topmøde der finder sted om nogle øhm få uger i Haag
6 .hhh det er vel *ogs'# *faktisk o k at amerikanerne nu gennem skiftende

ck*p:opposition--->
ck *blik;TLP--->
fig #fig.1

- 7 TLP: regeringer har sagt at europa skal betale en større del af vores regning #for egen sikkerhed#
kom #kameravinkel viser DP holder præc.greb, fig 2#

- 8 TLP: (.) nu kommer det så til at gælde nu bliver vi nødt til at steppe up nu bliver 9 vi
nødt til at gøre noget mere (.) og det er #faktisk det som hele topmødet i
10 Haag# kommer til at handle om det er at

kom #kameravinkel viser CK fortsat holder peg + blik, fig 3#

- 11 europa skal nu levere mere til egen sikkerhed (.)
12 CK:pelle dragsted

- 13 TLP: det synes jeg faktisk er meget rimeligt

- 14 CK: pelle dragsted +hvad med den,

*H;løft-----
pd -->+

Figur 1

Figur 2

Figur 3

Fokus for analysen starter i det øjeblik, Clement løfter sin hånd mod Franciska Rosenkilde, for at afvise hendes forsøg på prædvalgelse. Her løfter Pelle Dragsted sin hånd i en *Raised Hand-gestikulation* (RH) for at fange Clements opmærksomhed og opnå en mulighed for at blive prædvalgt som næstetaler. Modsat Franciska Rosenkilde suspenderer Pelle Dragsted ikke sin gestik. I stedet trækker og sænker han sin hånd en anelse og omdanner sin RH-gestikulation til R-display (Kendon, 2004). Pelle Dragsteds anvendelse af et holdende R-display, i kombination med alvorlig mimik, giver et indtryk af, at han har et anderledes og modsigende synspunkt, end det ytrede, og han insisterer på at tilkendegive dette. Samtidigt indleder han et forsøg på at blive prædvalgt som næstetaler.

I linje 6 selvudvælger Troels Lund Poulsen (tydelig indånding), og begynder en ny taletur, der projicerer bekræftelse (''det er vel ogs...'), og fremfører hermed et nyt argument. Da Troels Lund Poulsens TCU begynder, løfter Clement hånden i en pegegestikulation med kuglepenen (fig. 3) mod oppositionen, og holder peget til linje 14², hvor Pelle Dragsted fuldt ud ratificeres og etableres som næstetaler. I linje 6 kan Clements pegegestik tolkes som en handling, hvis funktion er at gøre nuværende taler og de andre deltagere opmærksomme på, at der er udvalgt en næstetaler. Under peget befinder den pegende arm og hånd sig ikke mod målet for peget, men ved den pegende, Clement selv. Dette kan anses som en teknik, der sikrer Clement, at den spatielle opmærksomhed fortsat er placeret hos ham, og at de andre deltagere orienterer sig sådan. Derudover indekserer den manglende retning på armen, samt graden af strækket under peget, en mere afslappet *stance*, dvs. hvordan en taler positionerer sig selv i forhold til en social handling (Mortensen, 2012). Dette giver et indtryk af at skiftet ikke presser på, og at der ikke orienteres mod handlingen som et afslutningssignal (se 5.3), hvorfor overgangen kan vente til taler har afsluttet sin tur. Dette sker i samspil med Clements blikretning (Rossano, 2012) og retning for torsoskru (Schegloff, 1998), der begge orienterer sig mod Troels Lund Poulsen. Den anvendte pegegestik kan derfor betragtes som en metode til at tydeliggøre

² Manglende billede og kameravinkel gør det ikke muligt at identificere det deiktiske mål for CKs pegegestik. Jeg mener dog det er rimeligt at antage at målet er PD på baggrund af hans senere ratificering som næstetaler.

overfor nuværende taler, at næstetaler er valgt, og til næstetaler, at han orienterer sig mod hans bud. Dette projicerer en opfordring til nuværende taler om at afslutte sin taletur.

I de følgende sekvenser (l. 8-11) består Troels Lund Poulsens taletur af en opsummering af tidligere TCU'er, og en TCU med en konklusion på, hvad der skal ske til topmødet i Haag, der både er syntaktisk og pragmatisk fuldendt, hvorfor Clement selvudvælger som næste taler, og samtidigt ratificerer etableringen af Pelle Dragsted som næste taler ved at ytre hans navn (l. 12). Først når Pelle Dragsted verbalt er fuldt implementeret som næstetaler i linje 14, suspenderer han sin gestik.

Eksempel 1 viser, at det at blive reel næstetaler kræver flere trin: Først skal deltageren have moderators opmærksomhed, og denne skal ratificeres. Derefter skal deltager sikre sin præudvælgelse ved at få moderator til at tydeliggøre og holde udvælgelsen overfor nuværende taler, for så til sidst at etablere ham verbalt som næstetaler.

5.2 Nuværende taler udvælger næstetaler

En anden tendens, der kan observeres i datamaterialet, er når moderator benytter sig af, at en nuværende taler udser sig mulig(e) kandidat(er) til præudvælgelse som næstetaler(e). Eksempel 2 starter midt i en taletur, hvor nuværende taler, Sólbjörg Jakobsen, under et debateme om skattelettelser, argumenterer imod en øget mængde af bureaukrati under den nuværende regering.

Eksempel 2

Deltagere: Clement Kjersgaard (CK), Sólbjörg Jakobsen (SJ), Troels Lund Poulsen (TLP), Lars Løkke Rasmussen (LL), Mona Juul (MJ).

- 1 SJ: vi har lige fået i går erhvervsministeriet der kommer ud og siger at sidste år
- 2 var rekordår for bureaukratiske byrder til erhvervslivet
- tlp >>b:SJ-->>*
- 3 SJ: $\perp$ det kan da ikke være noget man bryster sig af* med *toet halvt år med
- $\perp$ b:v--->>*
- $\perp$ torsoskru.v-->>*
- ck *OHS:TLP--->*
- ck *går frem-->*
- 4 SJ: magten *at man slår den *ene +bureaukrati*rekord* efter den anden*#
- ck -->*OHS:LL----->*---OHS:SJ--->*
- ck -->*-----*går baglæns,,,,,,,**
- ck *blik:SJ*
- ll +blik;ned*

fig

#fig.4

Figur 4

5 SJ: ⊥når man slår sig på *at *+være en regering #+der vil komme det til livs⊥

ck --> *---OHS:LL-->

ck *skridt:LL

mj ⊥p-----⊥

ll +blik:CK +H;løft

fig

#fig.5

Figur 5

6 SJ: det er uambitiøst

7 CK: Lars Løkke*

ck --> *

I linje 1 kan Sólbjörg Jakobsens TCU forstås som en vurdering, hvor der gives udtryk for hendes utilfredshed og kritik af regeringens håndtering. Ved TCU'ens afslutning vender hun sin blikretning og torsoskruer (Schegloff, 1998) mod venstre, hvor Lars Løkke og Troels Lund Poulsen er placeret. Blikretning er tidligere beskrevet som en turallokerende teknik, der bruges når en taler identificerer en mulig næstetaler, før denne bekendtgøres verbalt ved navn (Lerner, 2003). Dog projicerer aktiviteten en deltagelsesramme (Goffman, 1981) med specifikke rettigheder i forhold til udvælgelse af næstetaler – ratificeringen skal overvejende ske verbalt igennem moderator, før en deltagers talerrettigheder kan legitimeres.

I de følgende tre TCU'er (l. 3-5) anvender Sólbjörg Jakobsen det generiske pronomen 'man' som subjekt, mens hun fortsat holder sit blik mod Lars Løkke og Troels Lund Poulsen. Ved at anvende 'man' i kombination med blikretning, overholder hun en kommunikativ forventning om at udtrykke sig generelt og mindre direkte. På den måde efterkommer Sólbjörg Jakobsen de kommunikative forventninger, der er til den offentlige politiske debat (Jaqiun, 2017), samtidig med, at hun nonverbalt tilkendegiver modtager for udsagnet; her Lars Løkke og Troels Lund Poulsen, der begge sidder i regeringen.

Derudover er den første TCU i sekvensen konstitueret med den dialogiske partikel 'da'. Partiklen 'da's funktion er at "reagere på samtalepartnerens replik og påvirke ham ved at modsige modsynspunkter" (Hansen & Heltoft 2011, s. 1083), hvilket projicerer en forventet respons fra modtageren. Jeg foreslår, at ovenstående elementer i en kombination af sprogligelige og kropslige handlinger reflektivt fungerer som en turallokerende teknik for hændelsesforløb (a: "Nuværende taler udvælger en næstetaler" (Sacks et al., 1974, s. 703). Dette kan muligvis bekræftes af Clements orientering og reaktion mod handlingerne.

Da TCU'en er syntaktisk fuldendt ("det kan da ikke være noget man bryster sig af") i linje 3, begynder Clement at orientere sig mod turallokering og præudvælgelse af kommende taler ved hjælp af PA-gestikulation (fig. 4). Clement retter skiftevis PA-gestikulation mod Troels Lund Poulsen (l. 3) og Sólbjörg Jakobsen (l. 4) og Lars Løkke (l. 4-5), og holdes strakt over flere sekvenser (l. 3-7). Først når Clement for anden gang retter sin udstrakte PA-gestikulation mod Lars Løkke i linje 5, ratificerer Lars Løkke moderators opfordring til selvudvælgelse med sit blik (fig. 5) (Lerner, 2003) og bevægelse af hånd og positionerer sig herigennem som mulig næstetaler. Sólbjörg Jakobsens taletur afsluttes i linje 6, men PA-gestikulationen trækkes først tilbage, når Clement verbalt har implementeret Lars Løkke som taler i linje 7.

I eksempel 2 ser man, hvordan moderator kropsligt bruger flere forsøg på at implementere Lars Løkke som næstetaler. Disse forsøg gør det synligt, at moderator orienterer sig mod at identificere TRP'er, for så at projicere selvudvælgelse. Denne synlighed gør moderators analytiske processering af taleturens syntaktiske og pragmatiske strukturer gennemskueligt for de andre deltagere, hvilket her projicerer præ-og selvudvælgelse. Derudover lader det til, at moderators anvendelse af PA-gestik bruges som et middel, der nonverbalt anerkender Sólbjörg Jakobsens orientering mod Lars Løkke eller Troels Lund Poulsen som kilde for det, der ytres i kommunikationssituationen. På samme tid fungerer gestikulationen som en insisteren på selvudvælgelse og allokering af den kommende taletur, og giver hermed en respons på nuværende talers udsagn.

Moderator håndterer således forhandling og etablering af næstetalerudvælgelse ved brug af gestik på vegne af nuværende taler. Eksempel 2 viser, at konstitueringen af og forhandlingen om en mulig næstetaler overvejende sker ved kropslige handlinger frem for sproglige. Derudover viser eksemplet at næstetalerudvælgelse kan se nemt og glidende ud ved udelukkende at fokusere på det sproglige aspekt, men at inddragelsen af kropslige resurser hurtigt viser et andet og mere komplekst interaktionelt arbejde.

5.3 Forberedelse og implementering af selvudvælgelse

I dette uddrag vil jeg analysere et hyppigt forekommende handlingsforløb af gestik, der fungerer som en forberedelse på turafslutning, og som projicerer kommende selvudvælgelse. I eksemplet bliver debatemnet pensionsalder diskuteret, og i den forbindelse behovet eller nødvendigheden for at gøre brug af udenlandsk arbejdskraft.

Eksempel 3

Deltagere: Clement Kjersgaard (CK), Nicolai Wammen (NW).

- 1 NW: >>og det er rigtigt at der blandt andet er rigtig mange e u borgere (.) der
2 kommer til Danmark og er med til at holde hjulene i[gang] (.)
3 CK: [mm]
4 det rigtig godt (.) så siger vi så ogs' (.) der så ogs' nogen af dem
5 der kommer hertil fra andre lande: *hvor der følger nogle
ck *blik:NW
6 problemer med i rygsækken↑ *og det vi ogs' nødt til at have en
ck *H;løft-->
7 samtale om (.) me-men det korte og det lange er jo at dansk
8 økonomi# er fantastisk stærk↓* (.) og vi i modsætning til stort set
ck --> *a;strakt:NW-->
fig #figl.6
9 #alle andre lande i Europa har derfor [et unikt grundlag]
fig #fig.7
10 CK: [alright hold]

11 NW: jo-jo-men det bare lidt vigtigt [at sige] også* og

ck

--> *H; cirkler-->

12 CK: [ja tak]

13 NW: det gør at vi kan løse mere [(utydelig snak)]

14 CK: [lad mig]

15 bare *høre lars løkke rasmussen ja eller nej,

--> *a; træk tilbage,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,

Figur 6

Figur 7

Ved eksemplets start befinder Nicolai Wammen sig midt i sin taletur (l. 1). Han er i gang med at udspecificere sit partis synspunkter på de borgere fra EU, der immigrerer til Danmark for arbejde.

I linje 4 ytres argumentets definition (”det rigtig godt”), hvorefter Nicolai Wammen selvudvælger og fortsætter sin taletur ved at påbegynde en ny TCU, der er konstrueret som endnu en specificering ”der os nogen af dem der kommer hertil fra andre lande hvor der følger problemer med i rygsækken” (l. 4-6). Nicolai Wammens TCU introducerer et nyt emne og muligt konfliktelement: ”dem... fra andre lande”, der kan forstås som en negativ beskrivelse af personer med mellemøstlig eller muslimsk baggrund i den offentlige debat om indvandring. Ved TCU’ens fuldendelse indikerer forlængelsen af den sætningsfinale vokal ”e:”, at der vil komme en ny TCU. TCU’en definerer den foregående sætning negativt (”... følger problemer med...”), og ved sætningens afslutning markerer Nicolai Wammens stigende intonation, at han vil fortsætte sin taletur i linje 6.

Ved samme sekventielle position løfter Clement sin hånd. Hånden er knyttet, og underarmen befinder sig i en oprejst, vertikal position (fig. 6) og holdes i et ’frys’. Gestikulationen vil fremover blive omtalt som *løftgestikulation*. Gestikulationen fryses i en position, som om armen standser midt i en bevægelse, der kan være en måde at holde på deltagerens orientering mod den handling, som

gestikulationen udfører. Derudover har løftgestikulations fysiske position en projicerende effekt. Armen er placeret, som om den er stoppet midt i en bevægelse, hvilket, udover opmærksomhed, skaber en orientering mod, hvornår holdet løsner sig, og mod den kommende bevægelse, der projiceres af en kombination af holdet og gestikulation. Det har den effekt, at interaktionens deltagere begynder at orientere sig mod den nuværende taletur som temporær, hvilket projicerer krav til taleren om at orientere sig lige sådan og tilpasse sin turofbygning til en kommende afslutning. Dette vil jeg vende tilbage til i Nicolai Wammens reparation ”me-men” i linje 7.

Hvis man retter opmærksomheden mod de sekventielle omgivelser, hvori gestikulationen optræder, vil man bemærke to ting: Først at Clement realiserer gestikulationen ved en syntaktisk og pragmatisk projiceret TRP, efter at Nicolai Wammen har igangsat en ny handling i form af en introduktion af et negativt defineret emne. Dette viser at Clements gestik er orienteret mod produktionen af den igangværende taleturs struktur. Dernæst vil man bemærke, at gestikulationens position befinder sig længe før Clements egen taletur begynder, eller hvor Nicolai Wammens tur ender. Løftgestikulation kan derfor anses som værende en form for præbegyndelse (Mondada 2007), og anvendes som en metode til at projicere snarligt skift i talerposition: Når Clement løfter hånden, forbereder han deltagerne på, at en ny handling er på vej med det formål, at en ny taler skal implementeres, og dermed en kommende afslutning af nuværende taletur. Samtidig tydeliggør gestikulationen en online analyse af den igangværende talers tur, for at identificere en optimal TRP, hvilket også ses i linje 7, hvor der opstår en kort pause ved sætningens ende, der kunne være et muligt TRP. Clement selvudvælger ikke, og Nicolai Wammen indleder en ny TCU med selv-reparation (”me-men”), der blandt andet kan være en måde at starte om igen og fungere som et forsøg på at sige mere, inden man når til et TRP (Steensig, 1994). Dette viser, at løftgestikulationen projicerer krav til TCU’ens konstruktion, og Nicolai Wammen endnu ikke har implementeret dem. TCU’en skal ikke kun være syntaktisk fuldendt, men også pragmatisk, og herigennem projicerer et TRP, som Clement kan gøre brug af til at markere kommende turafslutning og talerskift.

Nicolai Wammen fortsætter sin taletur indtil linje 8, hvor Clement retter den knyttede hånd mod ham i en form for ’slå-ned-bevægelse’ (fig. 7). Denne vil fremover nævnes som strakt-arm-gestikulation (SA). Ser man igen mod den sekventielle position, SA-gestikulationen befinder sig i, vil man bemærke, at den placeres ved endelsen af en TCU, der indledes med vendingen ”det korte og det lange” (l. 7), som anvendes til kort og præcist at definere en forudgående gensidig kendt omstændighed. Denne konstruktion har en konkluderende og afsluttende funktion, hvilket kan være årsagen til at gestikulationen realiseres netop her. Den strakte arm kan på baggrund af dette tolkes, som at Clement betragter Nicolai Wammens taletur som fuldendt. Nicolai Wammens konstruering af en afsluttende TCU efter løftet kan være en afspejling af, at løftet faktisk projicerer og forbereder på kommende afslutning af taleturen (i denne aktivitet), og orientering mod specifikke krav til dens konstruering fra det øjeblik gestikulationen realiseres. Jeg anser SA-gestikulationen som en forlængelse af løftgestikulationen, som fungerer som den faktiske præbegyndelse, der projicerer kommende talerskift ved næste TRP. Efter en kort pause (l. 8) fortsætter Nicolai Wammen sin taletur, indtil Clement selvudvælger og afbryder ham, hvor han verbalt ytrer at taleturen skal ende ”alright hold” (l. 9).

Nicolai Wammen aligner først med Clements krav om talerskift i linje 14, hvor han ender sin taletur samtidigt med, at Clement verbalt præudvælger og implementerer Lars Løkke som næstetaler (l. 15). Clement trækker først sin arm tilbage i det øjeblik, han verbalt har implementeret Lars Løkke som næstetaler, hvilket synliggør overfor deltagerne, at handlingen, hvis formål var at implementere en ny taler, bliver betragtet som fuldendt.

Eksempel 3 viser hvordan moderator gør brug af et samspil af gestik som en metode til at forberede samtalens deltagere på en snarlig afslutning af nuværende taletur, og allokering af talerposition. Først fungerer løft-gestikulationen som en forberedende præbegyndelse, der projicerer kommende afslutning af nuværende taletur og stiller syntetiske og pragmatiske krav til taleturens opbygning. SA-gestikulationen realiseres, når moderators turoppbyggende krav er efterkommet, og fungerer som en reel præbegyndelse, der markerer, at en ny taler vil blive implementeret ved næste TRP, og legitimerer verbal afbrydelse af nuværende taler. Handlingsforløbet for de to gestusformer viser ligeledes, hvordan gestik aktivt anvendes til at organisere turtagning, og gør denne organisering tilgængelig og forudsigelig for aktivitetens deltagere.

6. KONKLUSION

Denne artikel har undersøgt hvordan gestik fungerer som en turorganiserende resurse i en bestemt aktivitetstype; den politiske debat.

Artiklen har vist, hvordan man tilegner sig talerposition, og at det at blive præudvalgt og etableret som næstetaler er et komplekst samarbejde mellem moderator og mulig næstetaler, som foregår over flere trin, og som sker nonverbalt sideløbende med nuværende talers taleproduktion. På den måde har analyserne vist, hvordan moderator visuelt identificerer både over for nuværende og næstetaler at en næstetaler er valgt, samtidig med, at gestikulationen projicerer kommende talerskift. Andet eksempel viser, hvordan nuværende taler udvælger næstetaler, og at moderator synliggør og etablerer denne på vegne af nuværende taler ved brug af Open Hand Supine gestikulation (Kendon, 2004). Dette eksempel viser, at aktiviteten projicerer bestemte deltagerroller med specifikke rettigheder til at udvælge og etablere næstetalere, og til både at tilbyde, og opfordre præudvalgte deltagere til at selvudvælge næste taletur. Til sidst viser analysen, at moderator anvender en aktivitetsbestemt type af gestik som et centralt redskab til at organisere turtagning ved at forberede igangværende taler og de andre deltagere på kommende talerskift. Der er identificeret to gestusformer inden for det samme handlingsforløb: *Løft-gestikulationen* fungerer som en forberedende præbegyndelse, der projicerer, at en ny handling er på vej med det formål at afslutte igangværende taletur og introducere en ny taler snarligt. Den projicerer derfor syntaktiske og pragmatiske krav til opbygningen af igangværende taletur, så den skaber et overgangsrelevant sted til at projicere kommende talerskift. I forlængelse sker *strakt-arm-gestikulationen*, som realiseres i en sekventiel position, hvor taleturen syntaktisk og pragmatisk er fuldendt og fungerer som en form for reel præbegyndelse, der endeligt projicerer kommende talerskift ved næste overgangsrelevante sted, samt legitimerer selvudvælgelse ved afbrydelse af igangværende taletur. Artiklen bidrager med en forståelse af, hvordan gestik bruges som en resurse i organiseringen af turtagning og talerudvælgelse, og viser, at dette har indflydelse på den igangværende taleproduktion. Gestikulation gør det muligt nonverbalt at organisere talerudvælgelse

sideløbende med igangværende taletur og samtidigt gøre det tilgængeligt for de tilstedeværende deltagere. Artiklen belyser hermed, hvordan gestik spiller en afgørende rolle i organiseringen af turtagningssystemet under politiske debatter.

LITTERATURLISTE

- Goffman, E. (1981). *Forms of talk*. Oxford: Basil Blackwell
- Hansen, E., & Heltoft, L. (2011). *Grammatik over det Danske Sprog*. (1 udg.) Syddansk Universitetsforlag.
- Heritage, J. & Atkinson, M. J. (1984), Introduction. *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis* (John Heritage, J. Maxwell Atkinson, eds.). Cambridge, Cambridge University Press. 1–15.
- Jacquin, J. (2017). Embodied argumentation in public debates. The role of gestures in the segmentation of argumentative moves. In Tseronis, A. & Forceville, C.(eds) *Multimodal argumentation and rhetoric in media genres*. 239-262. Amsterdam: John Benjamins. DOI: 10.1075/aic.14.10jac
- Kendon, A. (2004). *Gesture. Visible action as utterance*. Cambridge: Cambridge University press. DOI: 10.1017/CBO9780511807572
- Lerner, G. H. (2003). Selecting next speaker: The context-sensitive operation of a context-free organization. *Language in Society*, vol. 32, (2). 177-201. DOI: 10.1017/S004740450332202X
- Mondada, L. (2007). Multimodal resources for turn-taking: Pointing and the emergence of possible next speakers. *Discourse Studies*, vol. 9, (2). 194–225. DOI: 10.1177/1461445607075346
- Mondada, L. (2013). Embodied and spatial resources for turn-taking in institutional multi-party interactions: Participatory democracy debates, *Journal of Pragmatics*, Elsevier B.V., vol. 46, (1). 39-68. DOI: 10.1016/j.pragma.2012.03.010
- Mortensen, J. (2012). Epistemisk positionering i dansk talesprog. *NyS – Nydanske Sprogstudier*. 42, 62 -91.
- Rossano, F. (2012). Gaze in conversation. In Sidnell, J. & Stivers, T. (eds.), *The handbook of conversation analysis*. 308-329. Wiley Blackwell. DOI: 10.1002/9781118325001.ch15
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50, 696-735. DOI: 10.2307/412243
- Schegloff, E. A. (1998). Body torque. *Social Research*, 65 (3) 535–596.

- Schegloff, E. A. (2007). *Sequence Organization in Interaction: A Primer in Conversation Analysis*. vol 1, Cambridge, Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511791208
- Schmidt, G. (2023) indvandere i Lex på lex.dk. Hentet fra <https://lex.dk/indvandrere> [Tilgået 12. november 2025]
- Steensig, J. (1994). På tur i talens sprog. *NyS – Nydanske Studier & Almen kommunikation*. 18, 63-83. DOI: 10.7146/nys.v18i18.13360
- Selting, M. (2000). The construction of units in conversational talk. *Language in Society*, vol. 29, no. 4, 477-517.
- Streeck, J. (2009). Kapitel 3: Hands. Fra *Gesturecraft. The manufacture of meaning*. 39-58. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.